

GEZİ PARKI

EKONOMİYE MEYDAN DAYAĞI

Yapısal olarak “Wall Street’i İşgal Et” ve İspanya’daki “Öfkeliiler” hareketiyle karşılaştırılan Gezi eylemleri, ne yazık ki şiddet görüntüleriyle onlardan ayrıldı. Haliyle ekonomiye etkisi de bir o kadar sert oldu.

ESİN KAYA

2 7 Mayıs’ta başlayan Taksim Gezi Parkı protestoları, hükümetten gelen halk oylaması (plebisit) sinyalleriyle yerini sakın bir bekeyişe bıraktı. Günlerdir konunun siyasi ve toplumsal etkileri üzerine kafa yoruyoruz. Ama Başbakan Tayyip Erdoğan’ın yaşananları ‘faiz lobisi’ne bağlaması başka bir kareyi daha hatırlattı. 3 Mayıs Pazartesi günü borsadaki tarihî düşüş, meselenin finansal boyuttaki ilk etkisiydi. Ekonomideki o tılsımlı kelime ‘istikrar’ı ürkütüp kaçırmamak, bizim gibi tarihte ağır bedeller ödemiş ülkeler için önceliklerden biri. Kitleleri iki ayrı kutba iten, endişeleri, öfkeleri besleyen süreç elbette ekonominin ruh haline de etki edecekti.

Gezi olaylarına iç piyasada ilk reaksiyonu Borsa İstanbul (BİST) verdi. 22 Mayıs’ta 93 bin 179 puana kadar çıkan borsa, Gezi Parkı’na ilk polis müdahalesinin başladığı

31 Mayıs Cuma günü 85 bin 990 puandan kapanmıştı. Başbakan’ın açıklamalarıyla, 3 Mayıs’ta rekor düşüşle 76 bin 983’ü gördü. Bu son 10 yıldaki en büyük orandı. Borsa günün sonunda yüzde 10,47 oranında değer kaybetmişti. Şu sıra Merkez Bankası müdahalesi ve siyasi gerilimin bir miktar dinmesinin ardından kayıplar toparlama eğiliminde. Gün itibariyle (14 Mayıs) BİST’in 80 bin 011 puandan kapandığını söyleyebiliriz. Türk Hava Kurumu Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ünsal Ban, olayların Türkiye’ye maliyetinin yaklaşık 100 milyar TL olduğundan bahsediyor. Kredi derecelendirme kuruluşları Moody’s ve Fitch’den de açıklama gecikmedi. Her iki cehahtan gelen mesajlar aynı yöneydi; kredi notu etkilenmez fakat olaylar devam ettiği sürece turizm gelirlerinde ve yabancı yatırımda gerileme olur. Denklem basit aslında; Türkiye’de politik rahatsızlık ne kadar yoğunlaşır ne kadar uzun sürerse, turizm ge-

lirleri ve portföy yatırım girişleri bir o kadar azalıyor. Dövizin ne duruma geldiğini tahmin etmek zor değil. Merkez Bankası 5 ayı döviz satım ihalesiyle piyasaya 250 milyon dolar döviz verdi, yükselişe ‘dur’ demek için.

‘Faiz lobisi’ meselesine gelince! Bu yönde net bir baskının varlığını kestirmek zor. Faizden kâr elde etmek isteyen aktörlerin fırsat kollaması zaten şaşırtıcı değil. İktisat profesörü Eser Karakaş’a göre, faiz lobisinin olup olmaması çok da mühim değil; şayet evimizin içi düzenliyse. Türkiye’de çok güçlü, iç dış bağlantıları kavi bir faiz lobisinin rant kolladığı varsayılsa dahi yasa dışı işler yapmadıkları sürece, bu lobiye ancak iktisat için müdahaleler yapılabilir. Faiz lobisi söylemi, geriye dönüp baktığımızda 90’lı yıllara götürüyor bizi. Dışa kapalı ekonomiden, liberal uygulamalara adım atıldığı o senelerde, yerli ve yabancı kuruluşlar, yüksek faizler sayesinde büyük kârlar elde ediyordu.

► FOTOGRAF: BAHAR MANDAN

Sistemin bu açığı, ülkenin karanlık siyasi atmosferiyle paralel yürüyordu. Bugüne döndüğümüzde, Gezi Parkı protestoları öncesi Mayıs ayında yüzde 5'i gören faiz oranları, 31 Mayıs'ta yüzde 6,07 seviyesindeydi. 3 Haziran ve devamında gerginliğin artmasıyla, yüzde 7'leri zorladı. Hatta Başbakan Erdoğan'ın Tunus'taki konuşması ile yüzde 7'nin üzerine çıktı. Faiz bugün yüzde 6,6 ile 7 arasında hareket ediyor. İddia edilen lobiyi engelleme yöntemleri arasında, iktisadi yollar bir yana, siyasetin dilinin yumuşaması, uzlaşma sinyallerinin verilmesinin bir o kadar önemli olduğu sonucuna varıyoruz.

İstanbul'u 2013'te 10,4 milyon turist ziyaret etmesi bekleniyor ki bu rakam onun tüm dünyada en çok turist çeken 6'ncı şehir olduğu anlamına geliyor. Turizm sektörünün işleyebilmesinin öncelikli şartı, güvenlik. İnsanlar tatile çıkıp huzur bulmak istiyor. Geçen yıl dünya turizminin cazibe merkezle-

rinden Mısır'ın başına gelenler malum. İstanbul Türkiye'nin kalbi, Taksim ise İstanbul'un. Dört kişinin ölümüyle sonuçlanan Gezi protestolarında, Taksim'de alevlerin yükseldiği, şiddet görüntülerinin ayıyuka çıktığı 11 Haziran akşamını, CNN International sekiz saat boyunca canlı verdi. Hem de tecrübeli savaş muhabirlerinin gözüyle. Öncesinde Almanya, ABD, İsveç ve İngiltere dışişleri yetkilileri, vatandaşlarını İstanbul'a gitmemeleri konusunda çoktan uyarıyordu. Maliye Bakanı Mehmet Şimşek'e göre, olaylar çok küçük ölçekli olmasına rağmen Batı'da yansımaları büyük oldu. Batı bunu satmaya çalışıyordu. Her şey bir yana 'Gezi Parkı ekseninde yaşananlar en fazla turizmi vurdu' dense yanlış olmaz. Zarar tespitini konuşmanın henüz erken olduğunu düşünüyor turizmciler. TAV Havalimanları Holding CEO'su Sani Şener, hazırda yolcu sayısındaki büyümenin yavaşlayacağını; ancak önemli ölçüde olumsuz etki beklemedik-

lerini söylese de ekonomik kaybın 100 milyon dolar civarında olduğu öngörülüyor. Turizm Araştırmaları Derneği (TURAD) Yönetim Kurulu Başkanı Bahattin Yücel'e göre İstanbul'daki olayların turizmi vurmasındaki en önemli sebeplerden biri; protestoların şehre sıfır noktasında, lüks oteller bölgesinde hal-kalanması. Mayıs, İstanbul'un en çok turist sirkülasyonunun gerçekleştiği ay. Temmuzda rakamlar sıcaklardan dolayı zaten düşüyor. Son durumda otellerdeki doluluk oranı yüzde 50, rezervasyon iptalleri ise yüzde 25 oranında. Bunun yanı sıra İstanbul'da konaklarken, eylemlerin başlamasıyla ayrılanlar var. Yücel, sektördeki bu kaybın diğer bölgelere sıçramasını temenni etse de ülkenin güneyinden gelen haberler, korkuların başa geldiği yönünde. Fethiye'deki otellerde, en verimli Temmuz ve Ağustos ayında günlük rezervasyon akışında yüzde 30'luk düşüş var. Günler sonra gelen eylemlerle iktidar arasındaki diyalog adımlarının nasıl sonuçlar getireceği ilerleyen zamanda daha iyi görülecek.

Gezi protestolarının iç ve dış piyasadaki büyük ölçekli ekonomik zararlarını konuşurken, şehir esnafını es geçmemek gerek. İstiklal'de perakendeciler, banka ve restoranlar günlerce kepenk açamadı. Ankara, İzmir ile eylemlerin polis ve göstericiler arasında çatışmaya dönüştüğü diğer illerde de esnaf olumsuz etkilendi. Geçen hafta Başbakan Erdoğan'ın Gezi olaylarına dair kabul ettiği heyetler arasında Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu (TESK) da vardı. Maddi kayıp yaşayan esnafa sıfır kredili faiz sözü verildi. Özellikle protestoların soğuma geniş katılımı yansıdığı bölgelerde, tüketici alışverişle arasına mesafe koydu. AVM ve mağazalarda hem ziyaretçi sayıları hem de cirolar düştü, sinemalar ve restoranlar boş kaldı. Gazetelere demeçler veren Tescilli Markalar Derneği (TMD) Başkanı Tahsin Özlenir'e göre, alışveriş bir moral meselesi. İhtiyaca binaen alışveriş yapan çok az kişi var. Zevk içinse, ülkenin karamsar atmosferinden etkilenmeden eğlenceye devam etmek pek mümkün değil. Özlenir, bu iki haftalık süreçte insanların planlarını ertelediği, yemeğe çıkmadığı, sinemaya gitmediğinden söz ediyor. Sinema seyircisinin çoğunluğunu oluşturan gençler sokaklara dökülmüşken Türkiye genelinde ciroların yaklaşık yüzde 30 düştüğü ifade ediliyor. Beyoğlu gibi gösterilerin merkezinde kayıplar yüzde 80-90'ı buluyor. İstanbul'un iki büyük alışveriş merkezi Forum İstanbul ve Forum Marmara'da hafta sonu yüzde 25-30 arası bir düşüş gerçekleştiği açıklandı. İçinde AVM karşıtı argümanlar taşıyan Gezi protestolarının etkilerinin uzandığı noktalar manidar. ■

e-mail: e.kaya@aksiyon.com.tr